پەندنامە

کوردیار

سلێمانی ٢٠١٠

پێشکەشە بە :

-ئەو ژێرە رامنەکراوانەی ئازایانە لە پێناو سیستمێکی هاوچەرخ و ئازادیی تاك و کۆمەڵگا و ژیانێکی باشتردا تێدەکۆشن.

گوتەیەك

خوێنەری ئازیز، ئادەمیزاد زادەی ژینگەکەیەتی، زادەی ئەو شوێن و کاتەیە کە تێیدا دەژی و تێیدا پەروەردە بووە و تێیدا بیردەکاتەوە. ئەو ژینگەیەی کە مۆرکی خۆی لە چۆنییەتی تێفکرین و ئاکارو هەڵسوکەوتی دەدات و دیدگاو روانگەی سەبارەت بە کۆمەڵگاو کایە جیاوازەکانی وێنا دەکات. وێڕای ئەوەش، هێشتا ئەو گە نجینە زانیاریی و فەرهەنگییەی کە کاروانی ژیانی مرۆڤایەتیی بۆی جێهێشتووین بەشێك لە پێکهاتەی مەعریفیی و تێڕوانینی مرۆڤایەتیی ئەو کەسە پێکدەهێنێت و کاریگەری لەسەر ئاراستەی هزریی جێدەهێڵێت، بەم شێوەیەش رابردوو بە ئێستاوە دەبەسترێتەوەو دەبێتە بناغەیەك بۆ داهاتوو، کە لە کاتی خۆیدا دەبێتە ئێستای سەردەمەکەی.

بەڕێزان، دەگو نجێت چاکترین و بەکەڵکترین گە نجینە کە باوا نمان بۆیان جێهێشتووین ئەو پەندانە بێت کە بە (پەندی پێشینان) ناودەبرێت، ئەوەی کە ماناو مەبەستێکی قووڵ لە پشت هەر یەکێکیانەوە هەیە. لە مێژووی فەرهەنگی کوردییشدا، چەند شاعیرێکی کورد هەوڵیانداوە کە پەندو ئیدیۆمە کوردییەکان بە زمانێکی شاعیرانە بهۆننەوە، لەوانە هەر یەك لە (مەلا غەفور دەباغیی مەهابادیی و جاهیدی شاعیرە). هەر لەم بوارەشدا دەتوانرێت ئاماژە بەو پەندانە بدرێت کە" پیرەمێردی "شاعیری مەزنی نەتەوەی کورد لە رۆژنامەی "ژین"دا لە ناوەڕاستی سەدەی رابردوو بڵاویکردوونەتەوە، ئەو هەوڵەی کە بایەخێکی مەزنی هەیەو جگە لە پەندەکانی پێشینان دیدو هزری خۆشی کردۆتە هەوێنی کارەکەی، ئەو دیدو هزرانەی کە پەیوەستێکی گرنگیان

بە ژیانی ئەو رۆژانەوە بووە کە پیرەمێردی تێدا ژیاوەو وانەیەکی مەزنی ئەوساو ئێستاو بگرە داهاتووش دەبن.

خوێنەری خۆشەویست، ئەم نووسراوەی بەردەست کە ناونیشانی(پەندنامە)ی خراوەتەسەر، هەوڵێکە بۆ پێشکەشکردنی چەندین ماناو مەبەست کە بە زمانێکی سادە داڕێژراوە، ئەوەی خوێنەر بۆخۆی دەتوانێت لە مانای دێڕەکان و نێوانیان بگات و بیا نخوێنێتەوە، هەرکەسیش خوازیارە سەبارەت بەم نووسراوە سەرنج و تێبینییەکانی خۆی دەربڕێت، ئازادەو رێز لە بۆچوونەکانی دەگیرێت، بەڵام هیوادارم زیاتر لە ماهییەتی ماناو مەبەستی دێڕەکان قسە بکات و لێکدانەوەی بۆیان هەبێت نەك بە کێش و سەرواوە بیگرێت ،چونکە ئامادەکاری پەندنامە خاوەن دێڕە شیعرێکی بڵاوکراوە نیە.لەگەڵ رێزدا...

کوردیار

سلێمانی - مارتی ٢٠١٠

هونەر بۆ بەرزیی و چاکەی ژیانە
مەرگ ناوی چاك قەت لەناو نابات
پزیشکی دوای مەرگ بە کەڵکی دێت
کەس بە بێ هونەر حەسوودی نابات

*** *** *** ***

ژیران سەرچاوەی ژیرین بۆ ئێمە
بۆ بینین دووچاو لە یەك چاترە
هەزاران نەبین ژیرو زانا بوون
نەبین لە نەزان گەلێ چاترە

گەر بە منداڵی فێر نەکرای دواتر
هیچ پێش ناکەوی کاتی گەورە بوون
نە گێلی دڵکوێر دەبێت بە دانا
نە لە موی بەراز ئاوریشم دێتە بوون

*** *** *** ***

لە نەبوون هیچ کات بوون نایەت بوون
بوونیش نابێتە نەبوون لەهیچ کات
نابینی رۆژێك گوڵ ببێ بە دڕك
خونچە لە نێو دڕك شکۆفە دەکات

دەڵێن پیاو شەراب ئافرەتیش سێوە
پێش بەفر باوە کڕێوە دەکات
هەر کارێ دەم و کاتی خۆی هەیە
هەر سەرێك خولیای سەودایەك دەکات

*** *** *** ***

ئەوەی سەربانی پانتر بوو بێ شك
کە بەفر باری ماندووتر دەبێت
بە چاکی بژی بە چاکی دەمری
بە چاکی مرۆڤ سەرووتر دەبێت

منداڵ بەرگێکی سپی و بێگەردە
پەروەردە مۆرە خراپ یا چا بێ
زۆربەمان نادان دەچینە ناو گۆڕ
کەس بە دانایی لەدایك نابێ

*** *** *** ***

هیچ دەردێك نیە دەرمانی نەبێت
ئەوەشی هەیە هێشت نەزانراوە
هەموو کردارێك هەوەڵی سەختە
شکۆی بێ هونەر بڵقی سەر ئاوە

جاران له جه‌ژنا شیرینی ده‌خورا
ترسی مه‌زنمان ئێستا له شه‌کره
پێشتر هه‌ر ڕێوی به فێڵ به‌دناو بوو
ئێستا هه‌ر که‌سێك مامۆستای مه‌کره

***   ***   ***   ***

له شتی نه‌بوو قه‌ت شت ناوترێت
راسته که دوکه‌ڵ نیشانه‌ی ئاگره
ئاگر که‌میش بێت به که‌می مه‌گره
وشك‌و ته‌ڕ سووتن هه‌ر به‌هۆی ئاگره

له پێش گه‌رده‌لوول ئارامیی هه‌یه
له پاش سێڵاویش هه‌ر ئارامییه
له پاش دانایی‌و دادو بوێریی
ئه‌وه‌ی که چاکه هه‌ر ئارامییه

***   ***   ***   ***

تا خۆت نه‌ناسی خه‌ڵك ناناسی
هه‌زار دۆست که‌مه‌و یه‌ك دوژمنیش زۆر
ژیری زۆربه‌ی جار زاده‌ی ئه‌زموونه
که‌م‌و پوخت باشه نه‌وه‌ك زۆرو بۆر

مەزنیی مرۆڤ نـــــاخ دیـــاریی دەکات
ساماندار زۆریـــــــان خۆ بەزلزانـــن
کەر بە عەمامە نابـــــــێ بە عالـــم
بێ وەج ئەوانەن ســـــــووك و نەزانن

*** *** *** ***

دەستوقاچی خۆت باشتریـــــن دۆستە
پیاو خۆی دەزانێ کام جێگـــــای دەخورێ
خۆشحاڵ کەسێکە کە بـــــێ نیـــــازە
ئەوەی ئومێدی بە دێو بـــــێ دەخـــورێ

شنەبا بەســـــەر سەنێـــــردا بـــڕوات
بۆنی تە پاڵـــــە دەدات بە لـــــــووتا
دوور نیە گایـــــەك خووی گایەك بگرێ
گەر چوونە پاڵ یــــەك لە کاتی جووتا

*** *** *** ***

دەگونجێت پیـــــاو بی بێئەوەی پیاوبی
دەگونجێت پیـــــاو بی لەگەڵیا ژن بـــی
دەگونجێت ژن بی لەگەڵیا پیـــــاو بـــی
دەگونجێت ژن بـــــێ بێئەوەی ژن بـــی

دەشێ نەزانی بەڵام بزانی
دەشێ نەزانی بەڵام نەزانی
ئەگەر نەزانی کەوا نەزانی
لەجیاتی جارێك دووجار نەزانی

*** *** *** ***

ژیانی ئەمڕۆ جەنگڵستانە
بێهێز دەبێتە قووتی بەهێزتر
بۆیە زەبوونی مرۆڤ ڕێبازە
هێسترسوار نابێ بێ بوونی هێستر

ئەڵێن لەنێوان مەغریب و عیشا
دەیکا خوا ویستی لە هەر شتێك بێت
لە ماوەی جامی بادە بۆ سەر لێو
دەشێت ڕووداوێك مرۆڤ بکا شێت

*** *** *** ***

کاتی خۆڵبارین دەرون خەمینە
بەڵام بارانێك دەیشۆرێتەوە
بەستەڵەکی خەم بە تریفەی مانگ
ڕووخسارێك دەشێت بچۆڕێتەوە

نیسان سەرچاوەی گوڵی گوڵانە
چۆن وەرزی رەزبەر لە پێش خەزانە
هێشتا نەگەشتووی فام بکەیتەوە
گەڵای تەمەنت روو لە خەزانە

*** *** *** ***

دەڵێن بە خۆشییو ئارامییو نەرمیی
ماری ژاراویی دەردێنی لە کون
دەشێ مار هەبێ بە خۆشییو نەرمیی
دەرفەتی بدرێ خۆی بخاتە کون

ئارەزوو بێتو هەوساری پسا
دوژمنی پلە یەکی ئینسانە
شەیتان خەواندن ئەستەمە ئەمما
ئاسان هەر شەیتان لە خەوهەڵسانە

*** *** *** ***

گەر گەردوونەکان لە ئەسڵا کۆنن
ئەبێ غایەتی وجوودیان چی بێ؟
ئەگەر ئەفرێنەر پێکیهێناون
دەبێ لەچی بێو ئەو خۆی لەچی بێ؟

ژیـــان دەریـــایـــە خولیا بەلەمە
ژینی شایستە پێویـــست بـــە هەوڵە
بێ ویستو هەوڵ سەرکەوتـــن نـــابێ
بەلەم بۆ کەنار موحتاجـــی ســەوڵە

***   ***   ***   ***

لە دوور هێندێکت پێ ئەفلاتـــوونـــە
تا نزیك نەبی نازانـــی چۆنـــن
ئەوەی ئەرستۆت ئەکرد بـــە قوربـان
کەمتر لە کەری هەوارە کـــۆنـــن

دەروون لە رووخســار رەنـــگ دەداتەوە
قسەی دڵ لە چـــاو دەخوێندرێـــتەوە
سەرناس بـەدکاران بە رەنـــگ دەناسێ
پیاوی چـــاك بە روو دەنـــاسرێتەوە

***   ***   ***   ***

ڕاکەڕاکی تۆی مـــرۆڤ لە پێنـــاو
سامانو چێژو چنگخـــستنی شـــت
هەموو شت نابێ لە پێنـــاو شتـــا
بکرێ،وا بڕوات خۆت دەبی بە شـــت

دزو درۆزن هاوەڵی یەکن
دانویان لەگەڵ یەکتردا دەکوڵێ
چاکبوون پێویستی بە راهێنانە
ساوەر لە گەنمە پاش ئەوەی دەکوڵێ

*** *** *** ***

بەدفەڕ فەڕو پیت لەنێو ناهێڵێ
دەڵێن چاکە کەو بیدە بەدەم ئاو
مرۆڤی ژیرو چاک هەر ئازادە
بەد بۆ زبڵدان، نەمر هەر خۆشناو

خراپ لە کاری خراپ ناوەستێ
بەد نابێ بە باش بە رجاو تکا
بێ ئابڕوو لە هیچ ناگەڕێتەوە
حەیا قەترەیە کە تکا تکا

*** *** *** ***

مرۆڤی بێ سەر کڵاوی ناوێ
خولیای پوچ مایەی خەمو پەستییە
بێنیاز خاوەن موڵکی دنیایە
باشترین خولیا مرۆڤدۆستییە

ئەوانەی چاکن دەگونجێت بەدکەن
بەدکاریش دەشێت رۆژێك چاکە کا
ئەوەی بە پارە میللەت دەفرۆشێت
چاکەیان دەبێ بە دەرزی ناو کا

*** *** *** ***

کاتێ هاوکاری هەژارێك دەکەی
تۆ دەیدەی کە چی زۆرت لا خۆشە
لەلای ریاکار بێ نرخە ئاکار
گوفتاری پوچە، رەفتاری بۆشە

کۆیلە ژیانی پڕ ریسواییە
مرۆڤی کۆیلە بێ نان و بەرگە
خەونی کۆیلەو دیل بۆ ئازادییە
ئەوەی شاو گەدا ناناسێت مەرگە

*** *** *** ***

مرۆڤی سەرڕاست خاوەن ویژدانە
ناپاك هەمیشە ترسی لە دڵە
دڵاوای موفلیس هەر دەوڵەمەندە
چارەی چاوبرسیی هەر مشتێ گڵە

ئەوەی کە پارەی کردۆتە ئامانج
ڕێگای دانایی قەت ناگرێتەبەر
ئەوەی کۆپانی نایە سەر پشتی
گوێی درێژ ئەبێ و ئەگۆڕێت بۆ کەر

***   ***   ***   ***

بڵێی گوێدرێژ کاو جۆ پەیدا کات
دانا نەتوانێت دەستی بکەوێت
خەرمەی جۆ شایەن بە گوێدرێژە
خولیای دانایە دانایی دەوێت

مرۆڤ کەسێکە ژیرو چاکەکار
ئاژەڵیش دەکاو دەخواو دەخەوێ
مرۆڤ هەڵوێستە، مرۆڤ بەرهەمە
نەك وەك جلەکەر لە پاڵ بکەوێ

***   ***   ***   ***

لە ژینا بۆخۆت چ شتێك باشە
بۆ خەڵکی تریش ئەوە بخوازە
خۆپەرست هەر خۆی لەلا مەبەستە
خۆهەڵکێش سووکە، تەڕنابێ قازە

کەم چیا هەیە وشك و بێ ئاو بێ
ئاو لە گشت شوێنێ سەرچاوەی ژینە
ئەوەی لە سەحرا فرە بەنرخە
لای پیاوی خنکاو جێگەی نەفرینە

*** *** *** ***

چەم و جۆگەلە رووبار پێکدێنن
ئاو لە گشت جۆرە شەراب باشترە
ئەوەی کرابوو ناکرێ نەکرابێت
بۆ برسی نیو نان لە هیچ باشترە

ئەڵێن داری زڕ بۆ بڕین باشە
بەڵام مانەوەی دەگونجێت چا بێ
ژنی وەجاغکوێر شایەنی رێزە
هیچ نەبێ پیاوی خوێڕی لێ نابێ

*** *** *** ***

هەندێك بۆ یەکتر وەك ئاووشیرن
هەندێکیش دژن وەکو ئاووڕۆن
نابینی ئاوو ئاگر بە تێکەڵ
شەراب خۆشترە کاتێ ببێ کۆن

هاوڕێ بۆ چاكە هاوڕێیەتـــــــیت كـا
نەك بۆ قازانجو چێژێكی كاتیـــــــی
بۆ نامـــــەرد سەنگەر گەر لە دێو بگـری
كاتێكت زانی لە دواوە گــــاتـــی

***   ***   ***   ***

نێرەكەر ساڵی جارێــــك ئە پــەڕێ
خوا عەتایەكی گەورەی پـــێ بەخشی
مرۆڤ گشت شەوێك لەسەر جێـــگـەیە
بستێ یا بستو ئینجێــكە بەشـی

لاوێك لە سیروان تەراشـــــی دەكـــرد
خەریك بوو بە تف ریشی دەخــــوسان
خەیاڵی رووی ساف وا سەری قاڵكـــرد
قەت چاوی نەكەوت بە ئاوی ســـیروان

***   ***   ***   ***

پیاوێك سەگێكی دابووە بــــەر دار
زوڕەی بەستەزمان دنیـای دادەگـــرت
بە دەنگی زانیم كە ناســـیـارە
دارەكەم لێ سەند دەستەكـــانیم گرت

شتی نامەعقول لەنێو کۆمەڵگای
مەعقولا هەرگیز جێی نابێتەوە
هەر نامەعقولێك لەنێو کۆمەڵگای
نامەعقولدا هەر مەعقول دێتەوە

*** *** *** ***

هەر کارێك روویدا هۆکاری هەیە
قەت کارێك مەکە کە نابێ بکرێت
چونکە هەر بۆیەك چونکەی خۆی هەیە
ئەوەی نایخوازی دەشێ بێتەڕێت

ئازارت واتایەکە بۆ ژینت
مردنت واتایەکە بۆ بوونت
مەرگ دوا خاڵی ترۆپکی ژینە
حیکمەتی چیە هاتن و چونت؟

*** *** *** ***

ئەوەی شەوە زەنگ پشتی لە ئاگرە
پەروانەی لە لا داڵە کەرخۆرە
مرۆڤ بێ ژیریی و دڵێکی رووناك
نە دۆستی مانگە نەیاری خۆرە

ئەوەی لە کەللەی خولـــیا دەســوڕێت
وەك گورگی بە خوێن کارژۆڵـــە تینوو
حەریفی هەرچۆن بۆی بێتە ســـەر ڕێ
لێڵی جۆگەلە ئەکاتە بیـــانـــوو

***   ***   ***   ***

دەڵێن پیرەمار بارگـــیری بـــۆقە
مەسخەرەی سەگیش هەر گـــورگی پیرە
مردن لە ژینی زیللەت چـــاتـــرە
ئەو کەسە چاکە ئازادو ژیـــرە

مرۆڤ خواوەنـــدی کارەکـــانێتی
ویستی لە باش بێـــت ئە نجامـــی دەدا
بەڵام هێندێك جار مرۆڤی نەگبـــەت
سەد باش بە بەدێك بـــە بـــادا دەدا

***   ***   ***   ***

کاتی توڕەیی و سەرخۆشیی مـــرۆڤ
ئەوەی کە دەیکا نازانێ چـــیـــە
ئەوەش نازانێ چیـــە کە دەیـــکـــا
مرۆڤێ وابێ پێم بڵێ چـــیـــە؟

پڵنگ گەر ئاسك نەكا بە خۆراك
لات دەبێ و چەقەڵ دەیكا بە حەڵوا
جەنگڵ نازانێ خێرو شەڕ چییە
لای مرۆڤ بەهێز نابێ لات بخوا

*** *** *** ***

حوكمدار كەڕ بێ چارەی گەل رەشە
گورگ ببێ بە شوان نەگبەتی مەڕە
شیاو بۆ شوێنی شیاو پێویستە
كەر سەرقافڵە بێ كاروان بێفەڕە

ئازاش پێویستە جارجار بترسێ
ترسانی بێ هۆ ترسنۆكییە
پیاوی ئازاردەر ریسواو بەدكارە
ستەم ئاكامی ترسنۆكییە

*** *** *** ***

كاری بەد بە باش قەرەبوو دەكرێ
دڵێكت شكاند بیخەوە شوێن خۆ
مرۆڤی گەورە دەبێ بوردبار بێ
دڵچاك ئەوەیە زوو بێتە سەرخۆ

داد واتە دانی مافی هەر شتێك
كە شایەنی بێ بێکەم و بێ زیاد
ستەم ئازارو دیلی دەهێنێ
داد پەروەر ئازا، داد پەروەر ئازاد

*** *** *** ***

هێندێك کاری چاك بە بێهێز ناکرێ
دەڵێن كە ژێریی سەرچاوەی هێزە
ئەوەی كە لە دوور زۆر بۆی تامەزرۆی
پاش ئەوەی تێربووی سەرچاوەی قێزە

لاشە بە خۆراك نەشەی خۆی دەکا
ئەوەی کەم و زۆر بخوات نەخۆشە
کەم شەراب خۆری بەهێزت دەکات
شەرا بخۆری زۆر بێ هۆش و گۆشە

*** *** *** ***

ئەوەی لە خەتەر نەترسێ شێتە
ئازا نزیکە لە سەرەڕۆیی
هەزاران پیاوی گێلی سەرەڕۆ
سەری تێدا چوو لە قوون سە رۆیی

میانەڕەوی بۆ مرۆڤ چاکە
خەیرەلئموری ناوەڕاستەکەی
لە چەپو راستی غەیرە سوود نابەی
لە چەپی بەرە، جا لە راستەکەی

*** *** *** ***

سۆزو توڕەیی هەردووکیان کاتیین
مرۆڤ لە کاتی توڕەیی شێتە
قسەی راست زۆر جار لای پیاوی مەستە
ئەوەی راست دەڵێت منداڵو شێتە

مرۆڤ بێ ویستی ئازاد کۆیلەیە
زانین سەرچاوەی یەکەمی ویستە
نەزانییو ترس ویست ئەشێوێنن
ئاما نجی ویستی ئازاد مەبەستە

*** *** *** ***

هێندێك جار هەیە مرڤ ناچارە
چاوەڕێ بکاو دان بەخۆ بگرێ
سەگی پاسەوان گەر خەوی لێکەوت
دز بە ئاسانی خاوەن ماڵ دەگرێ

زانست بە تەنیا بە بێ هێزی کار
ناتوانێ جیهان بگۆڕێ بۆ باش
ئاشی ئاوکەوتە رەونەقی نابێ
ئاش بەتاڵ ناکرێ تێی بکەی باراش

*** *** *** ***

ژێربوون و باشبوون بە تێکۆشانە
سەخت و کەموێنەن لوتکە بەرزەکان
غەریزە بێتو شانی پێداکەی
گیانلەبەرێکی نەبووی بە ئینسان

دانا و نادانێک گرەوێکیان کرد
لەبەردەم نەزان کێ لێزانترە
کاتێ هەر یەکە و ئەسپی خۆی تاودا
نەزان رایگەیاند نادان باشترە

*** *** *** ***

پێش هێستر کەوتی ئەوا ناچاری
کەوا خێراتر رێگە تەی بکەی
دوای کەریش کەوتی ئەوا ناچاری
هەڵاوی تسی تەحەمول بکەی

کەسێک بە ناهەق مرۆڤێکی کوشت
وەک وایە خوێنی عالەم بڕژێ
بوومەلەرزەیەک کە ویستی خوایە
مێشکی هەزاران داماو ئەپڕژێ

*** *** *** ***

زانینی راستیی قەت دەرناکەوێ
عارفو مەعروف تیا نەبن بە یەک
هەمیشە وەک خۆم لە یەک دڕدۆنگم
نابێ حیسابی یەک زیاد بێ لە یەک

چۆلەکەی ناودەست لە سەدی سەردار
باشترە بۆ تۆ چونکە زامنە
سەگێک باشترە لە شێرێکی کوێر
شێرێک راو نەکات روو لە مردنە

*** *** *** ***

پیاوێک کەرەکەی نەخۆش کەوتبوو
مەلای دێی بانگ کرد یاسین بابەگوێی
دانایەک وتی یاسین بۆ ژێرە
یاسین بە گوێی کەر سوودی نابێ بۆی

مەلایەك هەبوو لە نێو دێیەكدا
تەنیا یاسینی دەدا بە گوێی كەر
وتیان ئەم كارەت حیكمەتی چییە؟
وتی ستەمكار ناژێ بێ باربەر

*** *** *** ***

یەكێك مردبوو دەیا نخستە گۆڕ
خزمانی تێكڕا مات و دڵ پڕ خەم
دۆی ڕژاو هیچ كات كۆناكرێتەوە
دیندار بۆ بەهەشت، بێدین بۆ عەدەم

ئەوەی هات دەڕوات ئەم هەرایە بۆ؟!
هەڵپەكار مەبە وەرەوە سەرخۆ
نوستووی كە مردی جا بەخەبەر دێی
مردن مردنە پەلاقاژە بۆ؟

*** *** *** ***

ڕۆح واتە میكانیزمی ئەو هێزەی
جوڵەی زیندەوەر دەبات بەڕێوە
بێتو ئەو میكانیزمە بشێوێت
ناڕوا بەڕێوە پەیكەرو شێوە

پياوێك بەرەو حەج دەچوو لە ڕێگا
هەواڵيان دايە ماڵت سووتاوە
وتی خوايەگيان حيكمەتی چيە؟
هی خۆت ئاوەدان، هی خەڵك كەلاوە

*** *** *** ***

ئافەريدەگار ڕێك و تەواوە
چی دابوو لە سەرئێشەی ئەفڕاندن
لە دەنگ و ڕەنگی كەر ئەو بەرپرسە
حيكمەتی چيە زەڕين زڕاندن؟!

ئەگەر ئەهريمەن پەژيوان ببێ
دەبێ كە تۆبەی لێ قەبوڵ بكرێ؟!
ئاهورامزدا كە پرشنگدارە
لە ئەهريمەنە ڕێ لە نوور دەگرێ

*** *** *** ***

خرا پە مانا بە چاكە دەدا
تاريكی نەبێ ڕووناكيش نابێ
ئەوەی كە دەڵێن چاكەی ڕەهايە
خرا پەی نەبێ چاكەشی نابێ

ئاین راستییە، چاکەکارییە
سەرچاوەی ئاین عەقڵ و ویژدانە
شوێنی خوداوەند لە هەر شوێندایە
ژیری خودایە، خودا ویژدانە

*** *** *** ***

کاتێک کە بینیت ڕووداوێک قەوما
مەگری و نە لێدە قاقای پێکەنین
بەڵکو بزانە هۆکاری چ بوون
بە مجۆرە فێربە ڕەوت و ڕێگای ژین

سروشت قەت مرۆڤ ناگرێت بە مەبەست
دەبێ بایەخی مرۆڤ سروشت بێ
ئەوەی کە تاکە لە سایەی گشتە
ئەوەی خۆی شتە دەبێ لەشت بێ

*** *** *** ***

هەڵچوون دواڕادەی خەمڵینی سۆزە
ئاراستەت دەکا بە خراپ یا چاک
ژیری بە تەنیا ئامرازێکە
کۆیلەی ئارەزووی خراپە یا چاک

دەڵێن سێ بستە زانین، بزانیت
یەکێکیان خۆتت زۆر لا پەسەندە
دووەمت زانی دێیتەوە سەرخۆ
هیچ کات پێی ناگات بە سێیەم بەندە

*** *** *** ***

گەردوون بێ مرۆڤ نرخێکی نیە
قیمەتی چرا لەگەڵ بلورە
ئەوەی لەگەڵ گورگ رۆژێك هاوڕێ بوو
دوور نیە رۆژێ بیکا بە لورە

سەد درۆ بەرگەی راستییەك ناگرێ
گەر راستت دەوێ چاکە راستییە
هەرچەندە راستیی باجی خۆی هەیە
ناراستیی هەردەم کەمو کاستییە

*** *** *** ***

مادەپەرستیی مەکە بە ئامانج
دڵی مرۆڤی بۆ بتۆرێنی
تەواوی جیهان گەر موڵکی تۆ بێ
بە کەڵکی چی دێ خۆت بدۆڕێنی

ئەوەی کە خێری گشتیی تێدا بوو
هەڵبەتە خێری تۆشی تێدایە
ئەوەی کۆمەڵی قوربانی خۆی کرد
مایەداریش بێ دەبێ بێمایە

*** *** *** ***

ماسی لە دەریا پەروەردە دەبێ
بەڵام بۆ خواردن پێویست بە خوێ یە
پیاوی ناسوپاس بێبارو نزمە
خوێدان شکێن و حەرام بە خوێیە

ژیان پێویستی بە تێکۆشانە
نەك تەرخانی کەی بۆ نان تێکۆشین
رێگا پەروەردەی ناخی ئینسانە
نەك تەنیا چێژی مژین و گوشین

*** *** *** ***

دڕك بۆیە دڕکە ئازارت دەدات
گوڵ بۆیە گوڵە جوان و بۆن خۆشە
ئەوەی دڕکپەروەر، گوڵدانشکێنە
دوژمنی جوانیی و بێ هەستوهۆشە

چەند جوانە جوانێ کە ناخی جوان بێ
ڕەوشتی بەرزی مرۆڤ جوانییە
جوانی ناخشێواو بە جوان مەزانە
جوانیی ڕاستییە، ڕاستیی جوانییە

*** *** *** ***

وتراوە کە واحیلم لە عیلم
باشترە بۆچی ئالودەی هۆسەی
تۆکە باوانت بە ڕیش ناسراون
بەکەڵکی چی دێت کە بۆ خۆت کۆسەی

دەریایەك خوێنی هەژاران ڕژا
بۆ ڕزگاریی خاك ئازادیی ئینسان
کەچی ئاکامی کوردایەتییمان
تەنیا هاتەوە سەر پۆستو گیرفان

*** *** *** ***

کۆمەڵگای ڕەفا ئامانجی گەلە
ژیانی هاوچەرخ دیموکراتییە
گەلی بندەستی ئاغای شکارچی
نێچیری خەمو پەستییو ماتییە

تۆ کە وڵاتێ ببڕی چۆن دەکرێ
سزای کەسێ بەی گیرفانێ دەبڕێ
تۆ کە کۆمەڵگا تێکڕا ئەتك کەی
چی لەوەی پەردەی ناموسێ دەدڕێ

*** *** *** ***

بە گیرفان بڕیی گیرفانت پڕکەی
ملیارت هەبێ هەر مایە پوچی
چاکەی کۆمەڵت لەبەرچاو نەبێ
بێ کەڵك و هیچ و چرووك و پوچی

گوێی هەیە کەچی قسە نابیستێ
چاو هەیە کەچی لێڵە بینینی
دڵی ترپەی دێ کەچی مردووە
ئارەزوو دەستی ناوەتە بینی

*** *** *** ***

مرۆڤ حەز دەکا قسەی بەرامبەر
بێ پێچ و پەنا بە دڵی خۆی بێ
قسەی نابەدڵ قەت مەگرە دڵ
دەشێ تروسکە لە هەوری ڕەش بێ

که خۆرئاوابوو تاریکی دادێ
ئەستێرەی ئاسمان دەدرەوشێتەوە
تاوانبار بێتو نەخرێتە قەفەس
تاوان بە دەستە دەبەشرێتەوە

*** *** *** ***

تاکە ئێسقانێك نادرێ بە دوو سەگ
هەریەکەی بۆ لای خۆی راکێشێ
نەکەی بکەویە نێوان دوو جەردە
یەکێ پاڵتنێ، یەکێ پیاتکێشێ

هەر گوڵەو رەنگو بۆنی خۆی هەیە
دەگوترێت تام لای ژنی درێژە
ئەوەی پێویستە بۆ گیان بێزارە
گۆڕین زۆربەی جار سەرچاوەی چێژە

*** *** *** ***

ژیانی باشتر جیهانی چاکتر
گرێی بێدادیی پێ دەکرێتەوە
تەنیا ماف بەردی بناغەی دادە
یاسا بە یاسا چاك دەکرێتەوە

بەلەم گەر بێتو بە قیر سواغ نەدرێ
خستە نێو رووبار نوقم ئەبێ لە ئاو
بە نرخێکی زۆر مانگا بۆ دەکڕی
نرخی شیرو ماست کەمتر بێ لە ئاو

*** *** *** ***

دەڵێن گەر کەچەڵ دکتۆر بووایە
لە پێشدا سەری خۆی تیمار دەکرد
ساڵێك کەچەڵیان کردە شوانی دێ
مەڕی بەقوربان گورگی هار دەکرد

پیاو لەسەر کورسی دەسەڵات دانیشت
ورگی پەیدا کرد جێگەی گومانە
ئەدای ئەمانەت پڕوکێنەرە
فەرمانڕەوای بەد چارەی نەمانە

*** *** *** ***

کورسی پەرستان تێکڕا زوحاکن
ئارەزووکاری ماری سەرشانی
ستەم ئاکامی ئارەزووی پوچە
ئەو کەسە کوێرە کوێر دەکا کانی

ئەوەی قاچێکی لەسەر دنیایە
قاچەکەی دیکەی وا لە نێو گۆڕا
ئەوەی قوماری کورسی بردەوە
بەڵام دوا ساتی تەمەنی دۆڕا

*** *** *** ***

ئەوەی کە شیری ستەمی کێشا
چاوەڕێ بکا خوێن بڕژێنێ
خوێنی بە ناهەق ڕژاوان دواتر
جەستەی ستەمکار هەڵدە پڕوکێنێ

لەسای ستەمکار مەرگ دیارییە
حەسحەس شەوکوتە و مافناس مافیایە
ئاڵا و دەستوورو ئە نجومەن هەرسێك
بێ ناوەڕۆك و بە وەزنی کایە

*** *** *** ***

لەبەر دەم میللەت وەك نەڕە شێرە
لەبەردەم غەیرە چەشنی پشیلە
لە دەمی خەڵکا تامی گوژاڵگە
لە دەمی غەیرە وەك شەکرو شیلە

ئەوەی عاشقی کورسی و پارە بوو
هیچ سڵ لە ساختەو ریاو فێڵ ناکات
ئەوەی ستەمی کردە بناغە
ئاخری و عاقیبەت هەر دەبێ راکات

*** *** *** ***

کاتێ پۆلیست بەرچاوکەوت ترسایت
مانای ئەوەیە میریی زۆردارە
حوکمەت لە ئەسلا بۆ ئازادییە
بە دارو سەرکوت ناگاتە چارە

ئازادیی مانا بە ژین دەبەخشێت
ژین بێ ئازادیی تاریک و تاڵە
شەن بێ شنەبا ئەستەمە بکرێ
گەر هیوا نەبێ ژیان مەحاڵە

*** *** *** ***

پیاوی ساختەچی و دووڕووو درۆزن
مشکی ناو باخ و ماری خانەیە
هاکا بە کلکیا تەقیوە تەڵە
دوا شوێنی رێوی دەباخانەیە

خۆت به مشك كەی پشیله دەتخوا
مەگەس ئالودەی شەكروو هەنگوینە
مەبە بە كۆیلەو ئەڵقە لە گوێی كەس
بارگیری رامبوو باری سەنگینە

*** *** *** ***

ئەوەی تێپەڕی لە دەستتدەرچوو
ئەوەی كە ماوە بۆ تۆ دەرفەتە
رەشەخەڵك دەبێت روونبكرێتەوە
چی دەستكەوت لە بەین "فەرەجوفەتە"

رەشەخەڵك زۆر زوو لە خشتە دەبرێ
چونكە عەقڵیان ها لە گوێچكەدا
نە هەنگوین كاری زەردەواڵەیە
نە نامە بە پێی قەلەبەچكەدا

*** *** *** ***

ئەگەر چیایەك بە درۆ هەڵچنی
بە تیشكی راستیی رۆژێ دەكەوێ
هەموو زۆرداریٚ درۆسازێكە
زۆردار چەند بڕكا دواجار دەكەوێ

مەرگی ستەمکار ژیانی گەلە
مەرگی کارژۆڵە ژیانی گورگە
شەریکی دزو هاوەڵی کاروان
بە رووکەش مەڕو لە ناخا گورگە

*** *** *** ***

پیاو مایە پوچ بێ لە ناو کاروانا
لە تێخوڕینی جەردە ناترسێ
ئەوەی دایکی خۆی دایە بەر مێکوت
لە دایكو خوشکی خەڵکی ناپرسێ

ئازادیی پردی ڕێی پێشکەوتنە
بۆ بنیاتنانی ژینێکی تازە
دەبێ هەر هزرێ بۆ باشی ژین بێ
مرۆڤ ئامانجە، نەك ئامرازە

*** *** *** ***

ئازادیی نەبێت داد داوا ناکرێت
بۆیە ئازادیی وا لە پێشترە
سیستمێك بەری ئازادیی بگرێت
لە سەد گەردەلوول ڕیشەکێشترە

تاج قەت نابێتە پەڕۆی سەرئێشە
ئێش و ئازاری سەر بپەڕێنێت
ئەوەی کە دانا و داد پەروەر نەبێت
تاجی لەسەرنا سەر دەپەڕێنێت

*** *** *** ***

زۆرجار گەل هەیە سەرۆکی نیە
پێم بڵێ سەرۆکی بێ گەل کامە؟
دەڵێن بێدەنگیی هێندێك جار زێڕە
وەڵام نەدانیش بۆخۆی وەڵامە

ئاهورامزدا کە خوای چاکەیە
بە تیشکی پەردەی تاریکی دەدڕێ
دەنگی جەماوەر دەنگی خودایە
ستەمکار داری ژێر پێی خۆی دەبڕێ

*** *** *** ***

دڕندەی کێوی ئەگەر برسی بوو
دەگونجێت هێرش بۆ مرۆڤ بێنێ
دەسەڵاتداری دڵکوێرو زۆردار
کە تێربوو ئەوسا داتئەڕژێنێ

دەڵێن سەرمایەی مەزن مرۆڤە
مرۆڤی مەزن سەنگی سووك نیە
لەسای سیستمی پوچی ستەمکار
هیچ شتێ هەندەی مرۆڤ سووك نیە

*** *** *** ***

دەڵێن زۆرداریی ئاکامی پوچە
کەس بە زۆرداریی خۆی ناکا نەمر
هزرو گوفتارو رەفتارت باش بێ
داد پەروەر نەمر، چاکەکار نەمر

حوکمی گەندەڵکار جێگەی نەفرینە
بۆشانی میللەت نەگبەتیی و بارە
لەسای ستەمکار هەمووشت پوچە
دارێ کە خوار بوو سێبەری لارە

*** *** *** ***

یەکسانیی بنجی کۆمەڵگای ساغە
ئازادیی ریشەی ژینی ئینسانە
سەرکردەی گەندەڵ باسی یەکسانیی و
عەدالەت بکات درۆی نیسانە

فیرعەون و هامان لەگەڵ قارونا
وتیان کەس هەیە لەمە خەراتر
پیاوی مورتەزیق نا پاك و نزمە
ئەو سیانە سەدجار لەو پیاوە چاتر

*** *** *** ***

ستەم پەتایە، لافاوە، جەهلە
ستەمکار کوێرو ناداد پەروەرە
لەسای ستەمکار ئەخلاق بار ئەکا
رۆژی کوڕی رۆژ، دراو پەروەرە

ئاین، پەروەردە، هونەرو ئەدەب
دەبێ کار بکا بۆ باشی ئەخلاق
تۆ ئەسپینۆزا بە شاگرد ناگری
چۆن بووی بە زوڕنای خەڵکی بەدئەخلاق؟

*** *** *** ***

هەرچەندە زەمان کە پۆڵا نیە
بەڵام لە چەقۆ زۆر باشتر دەبڕێ
بەرزەفڕ خەونی چۆلەکەی بینی
لەجیاتی فڕین دوورنیە بتڕێ

زانا كه بووه پاشكۆی ستەمكار
چرووك و چەمووش، سووك، نادانایە
ئەگەر ستەمكار جارێك بەدناوبێ
زانای كاسەلێس سەدجار ریسوایە

*** *** *** ***

ئەسكەندەر كاتێ بە كورسی شادبوو
خولیای خوایەتیی پەیدا بوو لەسەر
كورسی بۆرە پیاو دەكات بە گورگ
گورگیش دەكاتە هەژدیهای حەوتسەر

رەگی خرا پە دەسەڵاتدارە
حوكمی گەندەڵكار زۆر بێ بەهایە
كەم حكومەت هەیە بێ گەندەڵیی بێ
گەندەڵیی رەها حوكمی رەهایە

*** *** *** ***

دەسەڵات گیانە لەناو لاشەدا
بۆ جەستەش سەرە سەبارەت بە لەش
میللەتی خاوەن سەركردەی بەدكام
ناكام و پەست و داماو دابەش

فەلسەفەبافی لەسای ستەمکار
تەبریرەو غایەی سەرقەڵەمانە
ئەوەی زەمینەی ستەم خۆشدەکات
هەلپەرستان و جاشقەڵەمانە

*** *** *** ***

مورتەزیق کەری خستە پێکەنین
وتی کلکی من زۆر درێژترە
کاتێ کلکی خۆی پێشانی کەردا
کەر گریا زانی لەخۆی کەرترە

ستەمکار پیشەی هەر چەواشەیە
گەلی وڵاتی لەلا مێگەلە
لە هەرچی بچێت رەنگ و رووخساری
خۆی مانگەشەوو خەڵکی سەگەلە

*** *** *** ***

بە یاسای هاوچەرخ شەوگەڕێکی گەڕ
دەبێت لە زیندان بۆخۆی بڕزێ
لەسای سیستمی ستەمکارو پوچ
سەرۆك بە قانون وڵات دەدزێ

ستەم بێزاریی و کینە دەچێنێ
گەندەڵیی پایەی ئەخلاق دەڕمێنێ
مافخوراو دەست و زمانی هەیە
گێل ئەو کەسەیە دڕك دەچێنێ

*** *** *** ***

گلەیی ناکەم لەو خەڵك و خوایە
کەوا ئاکاریان چەوت و چەوێڵە
چونکە پێشینان زۆر باشی بۆچوون
ئاوەکە لە سەرچاوەوە لێڵە

حیزبێنەی سەقەت خوی خەڵکی شڕکرد
پیرەمێرد دەیگوت نامەوێ حیز بم
حیزب ئەمێستا کۆمپانیایە
بۆیە سەربەخۆ و من دوور لە حیزبم

*** *** *** ***

جەنگاوەر موڵك و سامانی چنگ کەوت
روو لە چێژ دەکا و دەگۆڕێ بۆ شێر
شۆڕشگێڕی شێر لە شاخ پێویست بوو
لە شار چ دەکەی لە پڵنگ و شێر

کورد دەبێ ژیرو دانا و هۆشیار بێ
بێ خێر ئەوانەن کوردێکی کورتن
ستالین، هێتلەر لەگەڵ ناپلیۆن
ئەمانە تێکڕا کورد نەبوون، کورتن

*** *** *** ***

دەڵێن کوردستان دەکرێ بە دوبەی
بە ئەندەرپاس و بە دریم ستی
چەرخی سیاسەت ئاوا خول بخوا
زۆر نابات دەبێ بە ڤینکس ستی

سیاسەتبازی وڵاتی ئێمە
عەودالی ئەوەن ئینسان کەن بە کەر
سیاسەت دەبێ مانا با بە ژین
سیاسەت زانست، سیاسەت هونەر

*** *** *** ***

حکومەت چۆنە؟ باشترە چۆن بێ؟
هاوچەرخ و باش بێ، یا گەندەوکۆن بێ
بێ خەڵکی هۆشیار، فەرمانڕەوای چاک
ئەستەمە کارمان بە تام و بۆن بێ

دیکتاتۆر حوکمی خۆسەپێنییە
حوکمی پولپەرست تیمۆکراتییە
مۆبۆکرات حوکمی خەڵکی نەزانە
تەنیا چارەمان دیموکراتییە

*** *** *** ***

"ولا تفسدوا في الارض" واتە
گەندەڵکار مەبن لەم سەر زەمینە
گۆڕینی خراپ بە چاك ئیسلاحە
سەلاحی ژینە خێری زەمینە

ئاکامی چەرخی تەکنەلۆجی نوێ
دۆزەخە، کاری تەواو هۆڤانە
ئیستاتیکای ژین تەنیا رێگری
هەلومەرجی ژین نامرۆڤانە

*** *** *** ***

ئەگەر وانەبێ لە هەر جێ بلوێ
وا چاکە بکرێ بە عاقلاّوا
لە دزو گێڵ و بەدخواو ستەمکار
لە زەمین سەدجار بکرێ مالاّوا